

Я-КОНЦЕПЦІЯ ЯК РЕКОНСТРУКЦІЯ ПРОЯВУ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКА

Дмитріюк Н.С. Я-концепція як реконструкція прояву конфліктної поведінки підлітка. У статті поставлено акцент на значенні та впливу програми Я-концепції у виявленні конфліктної поведінки особистості підліткового віку.

Ключові слова: Я-концепція, конфліктна поведінка, підлітковий вік.

Дмитріюк Н.С. Я-концепция как реконструкция проявления конфликтного поведения подростка. В статье поставлен акцент на значении и влиянии программы Я-концепции в выявлении конфликтного поведения личности подросткового возраста.

Ключевые слова: Я-концепция, конфликтное поведение, подростковый возраст.

Постановка проблеми. Сучасне молоде покоління перебуває у центрі конфліктуючих цінностей, стандартів і рольових очікувань, які пропонують йому засоби масової інформації, різні організації й об'єднання. Невизначеність процесу соціалізації й автономізації ускладнює для молоді завдання освоєння "дорослих ролей". Ослаблення впливу колишніх авторитетів і можливість експериментування в сфері соціально-рольової поведінки часто призводять до виникнення в підлітків сумнівів і нерішучості. Освоєння нових соціальних ролей у підлітковому віці нерідко супроводжується невизначеністю, непослідовністю, конфліктами й іншими труднощами рольового вибору.

Дуже важливо не допустити переростання цих суперечностей у конфлікти, які можуть сповільнювати, а то й деформувати процес становлення особистості та формування Я- концепції підлітка.

Дослідження глибинних сторін людської психіки, внутрішнього світу людини, її свідомості є актуальною науковою проблемою, оскільки виховання здатності і вміння самостійно вдосконалювати свої психологічні якості є важливим завданням сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що значна увага приділяється процесу індивідуалізації та розвитку особистості (Л.І.Божович, Г.С.Костюк, А.В.Петровський), проблемі формування "Образу Я" в різні вікові періоди (І.С.Кон, Е.Еріксон, Е.Бернс, Г.С.Костюк) рефлексії, самооцінці, професійній, рольовій та статевій ідентифікації. В той же час проблема

формування "Я-концепції" особистості у підлітковому віці залишається практично поза сферою наукових інтересів.

Проблема дослідження конфлікту нині набула особливого значення. Нещодавно наше суспільство розвивалося, ігноруючи конфлікт. Поширеною була думка про безконфліктність соціальної системи. Сучасна точка зору полягає в тому, що життя не може існувати без зіткнення ідей, життєвих позицій, цілей, як окремих людей, так і суспільств. Кожен конфлікт по своєму особливий, і надають йому цієї особливості форми конфліктної поведінки кожного із учасників. Значний внесок у розвиток проблеми конфліктних форм поведінки був зроблений А. Анцуповим, Н. Грішиною, А. Ішмуратовим, Г. Ложкіним, Н. Пов'якель, М. Примушом, А. Шипіловим. На даному етапі недостатньо вивченими залишаються питання форм конфліктної поведінки в залежності від вікових характеристик особистості, а саме в підлітковому віці.

Проблемою підліткових конфліктів займалося багато видатних педагогів і психологів, таких як Л.С.Виготський, Л.І.Божович, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, К.Д. Ушинський, Д.Б.Ельконін та ін.. Про те ще є багато сфер особистісного розвитку підлітка, які потребують додаткових досліджень. Саме тому потрібно працювати над даною проблемою і розробляти методи роботи по зниженню конфліктності у підлітковому віці.

Метою статті є аналіз психологічних особливостей становлення Я-концепції особистості та виявлення її впливу на подолання конфліктної поведінки у підлітковому віці.

Для досягнення поставленої мети нами були висунуті наступні завдання:

- виявити психологічні особливості становлення Я-концепції у підлітковому віці;
- з'ясувати специфіку взаємозв'язку між психологічним змістом Я-концепції підлітків та виникненням у них конфліктної поведінки.

Виклад основного матеріалу й об'рунтування отриманих результатів дослідження. Наше дослідження проводилось впродовж 2012-2013 років в групі із 60 учнів підліткового віку м. Луцька.

Гіпотезою роботи було припущення про те, що у кожної людини є своя програма концепцій, яка суттєво впливає на її поведінку в тих чи інших обставинах, на її ставлення до ситуації. Найбільш сталі концепції немовби виконують "штурманські функції": вони повідомляють людині, де на неї очікують труднощі, що добре, а що погано, які варіанти поведінки є в її розпорядженні. Чим вищий рівень сформованості у розвитку Я-концепції, тим меншою виявляється тенденція до конфліктної поведінки і, навпаки, чим вища конфліктність у проявах поведінки в підлітковому віці, тим менш сформованими є навички до самоконтролю та саморегуляції поведінки.

Основним методом діагностичного обстеження було тестування, яке проводилось індивідуально з кожним підлітком.

Аналіз доступного нам арсеналу психодіагностичних методик показав, що для найбільш повного та точного визначення конфліктної поведінки підлітків на основі сформованості Я-концепції доцільно застосовувати наступні:

- методика діагностики рівня суб'єктивного контролю (РСК) Дж. Роттера;
- методика К. Томаса "Дослідження особливостей реагування в конфліктній ситуації";

- методика діагностики самооцінки Ч.Д. Спілбергера, Ю.Л. Ханіна.

Конфліктна поведінка визначається і особистісними факторами її учасників. Можна констатувати, що при дослідженні прояву конфліктної поведінки в підлітковому віці необхідним є вивчення різних типів прояву локусу контролю.

Поняття "локус контролю", введене в психологію в середині 60-х рр. XX в., описує деяке узагальнене уявлення людини про те, що є причиною подій її життя і хто несе за них відповідальність. Локус контролю є двополюсною характеристикою: на одному полюсі знаходяться інтерналі, на іншому – екстернали. У кожної людини є своє місце на шкалі інтернальності – екстернальності. Інтерналі мають внутрішній локус контролю, екстернали – зовнішній.

Отримані результати дослідження за стандартизованою діагностичною методикою виявлення суб'єктивного локусу самоконтролю Дж. Роттера (адаптований варіант) представлені на Рис. 1.

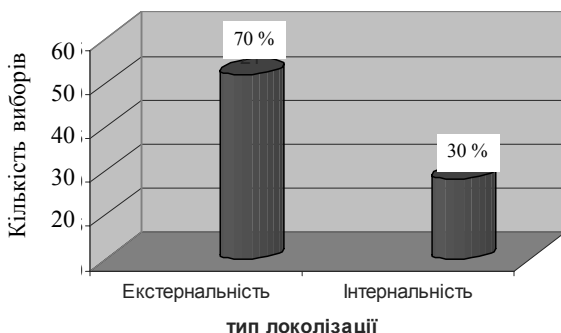

Рис. 1. Відсотковий розподіл у групі досліджуваних за результатами методики діагностики рівня суб'єктивного контролю

Так, було виявлено, що екстернальний тип локусу самоконтролю переважає у 70% підлітків. Екстернальний тип самоконтролю являє

собою те, що всі дії, на думку підлітків, обумовлені діями зовнішніх сил, інтернальний тип – як результат власної поведінки, діяльності. Інтернальний тип локусу самоконтролю виявили у 30% досліджуваних.

Відповідно до концепції локусу контролю, ті особи, які беруть відповідальність за події свого життя на себе та пояснюють їх своєю поведінкою, здібностями, рисами особистості, володіють внутрішнім (інтернальним) контролем. Все це свідчить сформованість Я-концепції, про зростання у цих підлітків ролі самосвідомості в аналізі своєї поведінки, про зростання інтернального типу локусу самоконтролю, коли підлітки інтерпретують свою поведінку і дії, як результат особистісної діяльності, як залежну від самого себе, а не від зовнішніх сил, чи інших людей, тобто причини негативних вчинків та конфліктної поведінки підліток починає бачити у собі, може вже здійснювати контроль своїх формальних чи неформальних взаємодій з іншими.

Отже, у процесі дослідження суб'єктивного контролю виявлено, що в підлітковому віці простежуються два типи самоконтролю: екстернальний та інтернальний, які мають полярну спрямованість.

У групі досліджуваних переважають учні з екстернальним типом локусу контролю (70%). Екстерналів, особливо у підлітковому віці відрізняє яскравий прояв конфліктності у поведінці. Складність Я-концепції таких учнів полягає у тому, що більшість життєвих ситуацій для них є проблемними. Внутрішня реальність включає пункти, що викликають конфлікти та страждання. Для них характерними є підвищена тривожність, нетерпиме ставлення до інших та менша популярність серед однолітків.

За результатами дослідження у 30% підлітків виявлено сформовану Я-концепцію, яка проявляється у здатності до аналізу та осмислення конкретних життєвих ситуацій. Це були учні з перевагою інтернального типу локусу контролю. У них спостерігається позитивне ставлення до інших, зокрема, до вчителів, однокласників та близьких.

За показниками методики діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки К. Томаса було виявлено наступні результати: найчастіше підлітки обирають такий спосіб регулювання, як змагання. Такий висновок можна зробити з отриманих результатів, обрахувавши міри центральної тенденції. Отже, змагання використовують 47% від загальної кількості досліджуваних підлітків.

Змагання тут використовується як прагнення домогтися задоволення своїх інтересів на шкоду іншому. Тут часто діє принцип "мета виправдовує засоби". При такій поведінці підлітки постійно намагаються "поставити на місце", "обійти когось". Використовуючи такий

стиль вони вважають, що "сильний завжди правий". Цей стиль характеризується неврівноваженою, негнучкою, агресивною тобто конфліктною поведінкою. Я-концепція внутрішньої реальності спрямована на здійснення контролю над усіма, підвищення вимогливості до інших, прагнення до суперництва, схильності до нападок і критики.

Але є ряд сфер, де такий стиль вирішення конфлікту буде доцільним. Так, змагання може мати місце в спорті, бізнесі, політиці. Цей стиль поведінки доцільно використовувати у випадках, коли треба відстояти справу, підштовхнути когось до прийняття рішень в екстремальних ситуаціях.

На другому місці після змагання є пристосування (18%). Це такий спосіб регулювання конфліктів, при якому один з учасників жертвує своїми інтересами заради іншого. Складність полягає у тому, що у стосунках розвивається підозра і недовіра.

Далі використовують компроміс як спосіб урегулювання конфліктів. Підлітки, які бажають частково задовольнити як свої домагання, так і прагнення партнера, відзначаються компромісним типом поведінки. До нього вдаються 12% респондентів. Тобто вкладається ніби угода на основі взаємних поступок, пропонується варіант, що знімає суперечності.

Наступне місце за результатами цього дослідження розділяють такі види стилю поведінки, як пристосування (7%) і співробітництво (6%).

Спільна перемога складається не з окремих перемог кожного, а в результаті співробітництва обох. Співробітництво сприяє подальшому зближенню людей, їх єдності, взаємній турботі. Цей спосіб допомагає попередити образливість, розірвати ланцюг неприємних стосунків між людьми удома, на роботі, з друзями. У результаті такого підходу з'являються нові ідеї, творче співробітництво, задоволення інтересів партнера.

Уникнення, як спосіб регулювання конфліктів, підлітки обирають найменше (4%). Тобто можна констатувати, що всі досліджувані у конфліктних ситуаціях не ухиляються від вирішення конфлікту.

Існує думка, що уникнення конфлікту здатне знизити взаємну напругу. Але це не так. Дуже часто воно її підживлює, тому що партнер, марно очікуючи ваших дій, стає незадоволеним, а це породжує нове напруження, нові проблеми.

У 6% респондентів немає одного домінуючого стилю, а такий підліток може краще знаходити вихід із конфліктних ситуацій, тому, що йому притаманні декілька стилів поведінки і тому, в різних ситуаціях він може обрати правильний спосіб вирішення конфлікту.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що більшість підлітків намагаються поставити власні цілі вище інте-

ресів інших, тому у них постійно виникають конфлікти. Існує певне напруження у стосунках, панує роздратування. Справа ускладнюється тим, що підлітки, реагуючи на ситуації, здебільшого спираються на агресивні прояви у поведінці.

Таким чином, можна твердити, що переважна більшість підлітків схильні до такого способу врегулювання конфліктів, як змагання та пристосування. Це свідчить про конфліктний характер реагування на зовнішні обставини. Виявлений спосіб поведінки дає змогу з'ясувати схему у формуванні Я-концепції, яка виявляється в суперечливій інтерпретації ставлень до себе, оточення та інших.

Для дослідження особистісних характеристик була обрана методика "Шкала самооцінки" (Ч.Д.Спілбергера, Ю.Л. Ханіна), метою якої є отримання інформації про рівень тривожності на даний момент та особистісної тривожності.

Підлітки охоче погодились давати відповіді на питання і після завершення дослідження попросили повідомити для них результати.

Результати виявились наступними (табл. 1., рис. 2, рис. 3).

Таблиця 1

Відсотковий розподіл у групі досліджуваних прояву рівнів реактивної тривожності

Високий рівень реактивної тривожності (%)	хлопці	0%	13,3%
	дівчата	40%	
Середній рівень реактивної тривожності (%)	хлопці	20%	20%
	дівчата	20%	
Низький рівень реактивної тривожності (%)	хлопці	80%	66,7%
Високий рівень особистісної тривожності (%)	хлопці	20%	40 %
	дівчата	80%	
Середній рівень особистісної тривожності (%)	хлопці	80%	60 %
	дівчата	20%	
Низький рівень особистісної тривожності (%)	хлопці	0 %	0 %

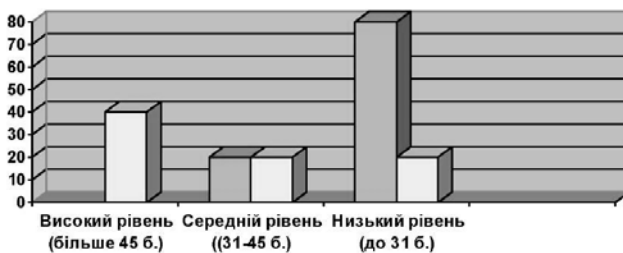

Рис. 2. Рівень реактивної тривожності

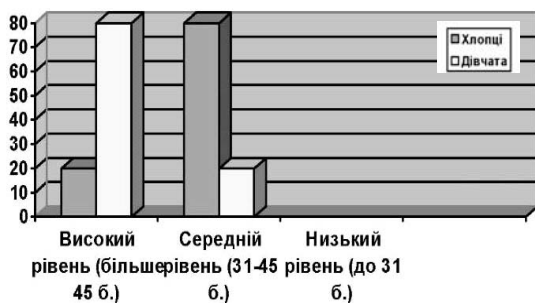

Рис. 3. Рівень особистісної тривожності

Таким чином, високий рівень особистісної тривожності притаманний 40% підлітків від загальної кількості; середній рівень особистісної тривожності мають 60% підлітків від загальної кількості. Низького рівня особистісної тривожності не має жоден досліджуваний.

Серед підлітків, що мають високий рівень особистісної тривожності, 80% від загальної кількості дівчат, які взяли участь у даному дослідженні, і 20% від загальної кількості хлопців, які взяли участь у даному дослідженні. Серед підлітків, що мають середній рівень особистісної тривожності, 20% від загальної кількості дівчат, які взяли участь у даному дослідженні, і 80% від загальної кількості хлопців, які взяли участь у даному дослідженні.

Отже, кількість дівчат, що мають високий рівень тривожності у відсотковому співвідношенні, більша від кількості хлопців. У відсотковому співвідношенні підлітків з середнім рівнем особистісної тривожності спостерігається обернена картина. Але загальний відсоток підлітків із високим рівнем мінімальний. Результати свідчать про те, що переважна більшість досліджуваних підлітків характеризуються середнім рівнем особистісної тривожності, що є нормальним і не викликає особливих хвилювань. Певний рівень тривожності – природна і обов'язкова особливість активної діяльності особистості, і в кожній людині існує свій оптимальний або бажаний, рівень тривожності – це так звана корисна тривожність. А оскільки низького рівня тривожності в результаті дослідження виявлено не було, то можна вважати, що для 9 підлітків, які мають середній рівень особистісної тривожності, – він є оптимальним і таким, який виступає для них суттєвим компонентом самоконтролю і самовиховання.

Підлітки, які за результатами дослідження мають високий рівень особистісної тривожності, схильні сприймати загрозу своїй Я-концепції і життєдіяльності у широкому діапазоні ситуацій і реагувати досить напружено, вираженим станом тривожності. Напевно, стан тривожності

у таких підлітків з'являється в різноманітних ситуаціях і особливо, коли це стосується оцінки їхньої компетенції та престижу. Цікавим також є той факт, що більшість підлітків з високим рівнем особистісної тривожності є дівчатками. Тобто не виключено, що на рівень особистісної тривожності мають вплив гендерні ролі та їх особливості у підлітковому віці.

За результатами аналізу графіку реактивної тривожності маємо такі дані: високий рівень реактивної тривожності мають 13,3% від загальної кількості. Середній рівень реактивної тривожності мають 20% від загальної кількості; низький рівень реактивної тривожності мають 66,7% від загальної кількості досліджуваних підлітків.

Серед підлітків, що мають високий рівень реактивної тривожності, 40% від загальної кількості дівчат, які прийняли участь у даному дослідженні та жодного хлопця. Стан цей виникає як реакція на стресову ситуацію і може бути різним за інтенсивністю та динамічним у часі. Вона викликає порушення уваги, іноді порушення тонкої координації.

Серед досліджуваних, що мають помірний рівень реактивної тривожності, 20% від загальної кількості хлопців, які брали участь у даному дослідженні, та 20% від загальної кількості дівчат, які брали участь у даному дослідженні – нормальний, природний рівень.

Серед досліджуваних підлітків, що мають низький рівень реактивної тривожності, 80% від загальної кількості хлопців, які брали участь у даному дослідженні, та 20% від загальної кількості дівчат, які брали участь у даному дослідженні. А це означає, що на стресову ситуацію вони реагують з меншою напругою, занепокоєнням. Також це є свідченням того, що досліджувані можуть активно витіснити високу тривожність з метою показати себе "у кращому світлі". Низька тривожність вимагає підвищення уваги до мотивів діяльності і підвищення почуття відповідальності.

Звичайно, такі підлітки потребують психологічної підтримки та допомоги. Бажано було б включити їх до тренінгової групи, де вони б мали змогу працювати, спілкуватись з іншими, виконувати різноманітні завдання, корекційно-розвивальні вправи. Існує безліч вправ, ауто-тренінгів для подолання високого рівня тривожності. Крім того, варто було б позайматись з кожним із таких підлітків окремо: виконувати етюди на вираження емоцій, вправи на м'язове розслаблення тощо. Загалом, для профілактики виникнення високого рівня тривожності варто проводити хоча б один раз на місяць тренінгові заняття.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначено, що більш поширеним серед підлітків є загальний екстернальний тип контролю, при вираженому значенні інтернальності у сфері досягнень. Виявлено неадекватність самооцінки більшої частини досліджу-

ваних, що свідчить про можливу тенденцію порушення Я-концепції серед сучасних підлітків. В той же час, більшість підлітків намагаються поставити власні інтереси вище за інтереси інших людей. За даними спостереження, у колективах виникають конфлікти, існує певне напруження у стосунках, підлітки ведуть себе роздратовано, спостерігаються агресивні дії. Переважна більшість досліджуваних підлітків належать до стилю "Суперництво", для них складно вирішувати конфлікти. Підлітки, які за результатами дослідження мають високий рівень особистісної тривожності, схильні сприймати загрозу своїй самооцінці і життєдіяльності у широкому діапазоні ситуацій і реагувати досить напружено, вираженим станом тривожності. Стан тривожності у таких підлітків з'являється у різноманітних ситуаціях і особливо, коли це стосується оцінки їхньої компетенції та престижу. Цікавим також є той факт, що більшість підлітків з високим рівнем особистісної тривожності є жіночої статі. Конфліктна поведінка у підлітковому віці значною мірою обумовлюється психологічними властивостями, в першу чергу – агресивністю та ворожістю, а не соціальними чинниками. У підлітків міжособистісні конфлікти виникають і тривають як наслідок психологічної несумісності індивідів, відсутності вмінь та навичок безконфліктного спілкування. Особистість сприймає навколишній світ, будує свої взаємини через призму власної Я-концепції, яка сприяє формуванню відчуття визначеності, узгодженості особистості, визначає інтерпретацію досвіду. Враховуючи, що Я-концепція особистості визначає особливості поведінки підлітка, постає ще одна актуальна проблема – формування позитивної Я-концепції у підлітків, яка б спрямовувала їх активність на самопізнання, бажання й прагнення творити своє життя, творити себе.

Список використаних джерел

1. Андреев В. И. Конфликтология: искусство спора, ведения переговоров, разрешения конфликтов / В. И. Андреев. – М. : Народное образование, 1995. – 127 с.
2. Емельянов С. Практикум по конфликтологии / С. Емельянов. – СПб. : Питер, 2004. – 395 с.
3. Коберник Л. О. Проблема конфліктних форм поведінки в юнацькому віці / Л. О. Коберник / Тези доповідей учасників Міжнародної наук.-практ. конференції "Методологія та технології практичної психології в системі вищої школи". – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова МОН України, Поліграф – Центр, 2009. – С. 84-85.

4. Конфліктологія : підручник / за ред. Л.М. Герасіної, М.І. Пано́ва. – Харків : Право, 2002. – 256 с.
5. Левитов Н. Д. Психологія характеру / Н. Д. Левитов. – [изд. 3-е, испр. и доп.]. – М. : Просвещение, 1969. – 424 с.
6. Практикум з психодіагностики / укл. О. О. Музика, В. М. Остринська, В. В. Осиринський. – Житомир, 1999. – 160 с.
7. Скібіцька Л.І. Конфліктологія : навч. посібник для студентів навч. закладів / Л. І. Скібіцька. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 384 с.

Spisok vikoristanix dzherel

1. Andreev V. I. Konfliktologija: isskustvo spora, vedenija peregovorov, razreshenija konfliktov / V. I. Andreev. – М. : Narodnoe obrazovanie, 1995. – 127 s.
2. Emel'janov S. Praktikum po konfliktologii / S. Emel'janov. – SPb. : Piter, 2004. – 395 s.
3. Kobernik L. O. Problema konfliktnih form povedinki v junac'komu vici / L. O. Kobernik / Tezi dopovidej uchasnikiv Mizhnarodnoï nauk.-prakt. konferenciji "Metodologija ta tehnologii praktichnoï psihologii v sistemi vishhoï shkoli". – К. : NPU im. M. P. Dragomanova MON Ukraïni, Poligraf – Centr, 2009. – S. 84-85.
4. Конфліктологія : підручник / за ред. Л.М. Герасіної, М.І. Пано́ва. – Харків : Право, 2002. – 256 с.
5. Levitov N. D. Psihologija haraktera / N. D. Levitov. – [изд. 3-е, испр. i dop.]. – М. : Prosveshhenie, 1969. – 424 s.
6. Praktikum z psihodiagnostiki / uкл. O. O. Muzika, V. M. Ostrins'ka, V. V. Osirins'kij. – Zhitomir, 1999. – 160 s.
7. Skibic'ka L.I. Konfliktologija : navch. posibnik dlja studentiv navch. zakladiv / L. I. Skibic'ka. – К. : Centr uchbovoji literaturi, 2007. – 384 s.

Dmytriyuk N.S. Self-concept as a manifestation of the conflict reconstruction behavior of adolescents. The problem of analyzing psychological characteristics of the formation of self-concept of personality and identify its impact on overcoming conflict behavior in adolescence.

The analysis of the experience of research on the underlying aspects of human psyche, teenage conflicts, man's inner world, his consciousness.

It is shown that the fruitfulness of achieving this goal depends on the detection of psychological peculiarities of the formation of self-concept in adolescence and clarifying the specifics of the relationship between psychological content I – and the emergence of the concept of teenagers they conflict behavior.

The paper also presents the feasibility of psychodiagnostic methods of test for the most complete and accurate definition of conflict behavior among adolescents from forming self-concept.

Substantiated on the basis of the results of research self-inadequacy of most of the subjects, indicating a trend of abuse I am the concepts of modern pidlitktiv.rizki

The article shows that adolescent perceives the world around, building their relationship through the prism of their own self-concept, which promotes a sense of certainty, consistency of the individual determines the interpretation of experience. The paper found that the self-concept of the individual determines the behaviors of adolescents.

The paper presents the logic further urgent problem – the formation of a positive self-concept in adolescents who have directed their activity on self-knowledge, the will and desire to make their lives and themselves.

Keywords: *self-concept, conflict behavior, adolescence.*

Отримано: 15.05.2014 р.

УДК 159.9.072.4

Дронов А.Є.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ

Дронов А.Є. Соціально-психологічні фактори формування девіантної поведінки у неповнолітніх засуджених. У дослідженні піддається аналізу делінквентна поведінка неповнолітніх засуджених, що веде до формування компенсаторного гіпертрофованого самоствердження, нігілізму, яскраво вираженого хворобливого самолюбства, негативного наслідування та підтримання злочинності. Мета дослідження – охарактеризувати явище як асоціальну, протиправну поведінку, яка безсумнівно завдає шкоди окремим людям і суспільству. Основними методами дослідження є теоретичний аналіз найбільш сучасних наукових джерел з відповідної тематики, проведення опитування та аналіз отриманих результатів з використанням методів математичної статистики. В дослідженні формується коло соціально-психологічних чинників, які завважають успішній реадaptaції та ресоціалізації неповнолітніх у пенітенціарній практиці.

Ключові слова: *девіантна поведінка, делінквентна поведінка, біологічний компонент, соціальний компонент, психологічний компонент, психологічний захист.*

Дронов А.Є. Социально-психологические факторы формирования девиантного поведения у несовершеннолетних осужденных. В исследовании анализируется делинквентное поведение несовершеннолетних осужденных, которое ведет к формированию компенсаторного гипертрофированного самоутверждения, нигилизма, ярко выраженного болезненного самолюбия, негативного подражания и поддержания преступности. Цель исследования – охарактеризовать явление как асоци-